## SECȚIUNEA II: SOCIETATEA

### Cap. I: Costumul

§ 79. Îmbrăcămintea boierilor. — Costumul Domnuluĭ și al Dómneĭ, al boierilor și al cocónelor din epoca fanariotă era aprópe exlusiv turcesc ca și modul lor de traiŭ [1]). Maĭ toțĭ boieriĭ mergeaŭ la Constantinopole nu atât pentru instrucțiunea lor cât pentru însușirea manierelor și a bon-tonuluĭ oriental [2]).

Pe atuncĭ eraŭ la modă veștmintele largĭ și flotante: șalvarĭ, albĭ saŭ roșiĭ (purtațĭ de boierĭ

[1]) Bauer, 232: Les Valaques ont pris beaucoup de choses des Turcs leurs maîtres; ils s'habillent et vivent à peu près à leur manière... leurs maisons et demeures sont aussi bâties et arrangées à la turque, surtout celles des grands et des gens à leur aise... Les Valaques cachent le sexe ainsi que les Turcs. Les grands, les courtisans et les gens riches imitent entièrement les Turcs et leur ressemblent parfaitement, à la différence près que la réligion peut mettre entre deux peuples.

Del Chiaro, 29: L'abito de' Valachi e totalmente lo stesso con quello de' Turchi, eccettuatone il berettone, che è alla usanza pollaca... Il vestir delle donne è un misto di abito alla greca e alla turchesca, ma no col viso coperto.

Cf. Bandinus, 310: Vestes portant (Moldavi) more turcarum ad talos usque dependentes, uti etiam aliae nationes orientales.

Fotino III, 138: Boieriĭ imitézâ cu deosebire pe Otomanĭ atât la îmbrăcăminte cât și la împodobirea caselor, la mese, la mulțimea bucatelor, la ceremoniĭ, la rînduiele, la mulțimea slugilor, la lux și la alte multe.

[2]) Langeron, 75: Constantinople donne le ton à Jassy, comme Paris à la province, et les modes y arrivent encore plutôt.

BDD-B369-05 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:50 UTC)

și de cocóne) saŭ ciacșirĭ adică șalvarĭ maĭ lungĭ; și maĭ ales caftanul din stofe diferite după rang și purtat de la Vodă până la ultimul curtén.

Peste cămașa de borangic, saŭ și peste ilic, boierul punea anteriul (adoptat și de cocóne), haină cu mânecĭ lungĭ și cu marginiĭ flotante, încheiată cu copcĭ carĭ țineaŭ locul nasturilor și butonierelor; d'asupra anteriuluĭ, după ce se încingea cu taclitul, punea (la sĕrbătorĭ) binișul, altă haină cu mânicele despicate și îmblănită pe de marginiĭ, saŭ (obicĭnuit) giubéua de postav blănit cu brațele largĭ și scurte (binișul și giubéua făceaŭ parte și din costumul cocónelor).

O haină boierésc㠠de paradă era dulama, vestmîntul de gală al ienicerilor, purtat odinióră de eroiĭ sĕrbĭ și de magnațiĭ ungurĭ.

Vara boierul purta fermenea și iarna haine blănite, ca contoș și cubur. Mantaua militară se numia capot, iar cepchenul era o haină asemenea dulameĭ.

Șalul de lână fórte fină, în forma unuĭ pătrat lung și brodat de jur împrejur cu fire de lână colorată, servia bărbaților de brîŭ și femeilor de brobódă. Domnul purta la brîŭ, ca viziriĭ și pașiĭ, un hanger de aur împodobit cu diamante; iar Dómna și domnițele, ca Sultanele și cadînele, un hanger maĭ mic ornat cu briliante[1]).

Veștmintele de onóre, date de Sultan înalților dignitarĭ în semn de favóre, aŭ fost desființate în Turcia la 1837; la noĭ, caftanul a dis-

[1]) Orășanu I, 19 (despre costumul boierilor din trecut):
Purta în cap işlical, calpacul, gugiumanul,
Binişul şi giubéua, şalvariĭ şi caftanul,
Taclitul, şalul, meşiĭ, papucĭ şi fermenea,
Şi anteriul mândru de şam-şamalagea.
Tarabulusul falnic cu ciucurĭ de mĕtase,
Cu fesul tras pe céfă, cu cefe de tot rase...

BDD-B369-05 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:50 UTC)

părut, odată cu însemnarea-ĭ onorifică, pe la 1850.

§ 80. Coafura lor. — Acoperemîntul capuluĭ îmbrăca forme tot atât de variate. Turbanul care, ca semn distinctiv al naţiunĭĭ dominante, nu putea fi purtat de nemusulmanĭ, a fost înlocuit cu căciulĭ carĭ de carĭ maĭ înalte şi maĭ marĭ [1]): cuca şi caucul, ambele împrumutate de la ienicerĭ pe ale căror morminte se maĭ vede representat în piatră cel din urmă, un fel de bonet-turban oval cu dungĭ verdĭ şi negre; cuca era reservată Domnuluĭ, iar caucul maĭ ales claseĭ neguţătorescĭ.

Dar maĭ ales *işlicul,* căciulă pătrată şi îmblănită asemenea unuĭ baret (işlicul domnesc de samur purta şi numele de „gugiuman") şi *calpacul*, căciulă enormă de cel puţin 5 picióre în circumferenţă, din câte 7—8 pieĭ negre de mieĭ jupuiţĭ înainte de nascere (oile îngreunate se junghiaŭ spre a obţine pielea mieluluĭ din pân-

[1]) Hammer V, 23: La coiffure est considérée comme une chose fort importante en Orient où elle marque la différence des rangs, des emplois et des ordres religieux. Sous Souleïman les turbans et les habits furent soumis à des règles rigoureuses; le turban du Sultan *(selimi)* était de forme élevée et ornée de deux plumes de héron; celui des vizirs, large à la base, était couronné à la partie supérieure par une large bande d'or *(kalevi)*, celui des autres grands fonctionnaires de la cour était en forme cylindrique *(mudjeveze)*. Les oulémas ou les légistes portaient une espèce de bourrelet *(khorasani)*; les gardes du corps de l'intérieur du palais un bonnet brodé d'or *(uskuf)*; les gardes de l'extérieur ou bostandjis, un bonnet *(bareta)*, dont l'extremité de derrière descendait sur les épaules. Les officiers des janissaires avaient un bonnet en forme de casque et garni de plumes *(kouka)*; les simples janissaires, un bonnet de feutre *(keče)*; dans les classes ordinaires, on portait un turban de fantaisie *(perischani)*, un simple turban *(dulbend)* on un schall *(schemle)*, négligemment tourné autour de la tête. — Cf. Filimon, 138: Işlicul cu 4 colţurĭ al marelui terzibaşa părea că reclamă prioritatea nobleţeĭ asupra căciuleĭ de cazacliŭ a cojocaruluĭ subţire, care la rîndul eĭ părea că despreţuesce căciula cu rótă a bogasieruluĭ şi calpacul de blană al arménuluĭ ibrişimgiŭ.

BDD-B369-05 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:50 UTC)

tecele mă-seĭ). Calpacul Domnuluĭ, asemenea celuĭ al Hanuluĭ, era de postav galben îmblănit cu jder în partea-ĭ de jos. Boieriĭ purtaŭ și eĭ calpace marĭ în formă de balon cu fundul roșu, pe când fundul la calpacul Domnuluĭ și al beizadelelor era alb (o diferență de etichetă strict observată). Și de óre-ce rangul boieruluĭ se mĕsura după mărimea calpaculuĭ ce purta, aceste căciulĭ deveniaŭ un lux împovĕrător din tóte punctele de vedere [1]).

Sub işlic, boierul purta tichie saŭ fes, scufie cilindrică din postav roșu cu un moț alb de mĕtase în vîrf: el se punea pe creștetul capuluĭ ras în formă circulară ca la Turcĭ [2]). Scufia de nópte se numia ghigelîc.

Turbanele și coafurele înalte (calpace, cauce, işlice) aŭ dispărut cu totul în Turcia în prima jumĕtate a secoluluĭ nostru, fiind înlocuite cu micul fes ce persistă și astădĭ. La noĭ, după adoptarea fesuluĭ exclusiv, acesta dispăru la rîndul seŭ odată cu întregul costum oriental, nu însă înainte de a fi fost purtat câtva timp de lăutarĭ și persistă până astădĭ la țărancele bătrâne din județele de-a lungul Dunăriĭ.

§ 81. Încălţămintea lor. — Incălțămintea cea maĭ obicĭnuită a boierilor era, peste ciorapĭ scurțĭ, papucĭ țuguiatĭ și garnisițĭ pe dinăuntru cu piele galbenă (la Domn cu postav roșu) saŭ cu *meşĭ*, cizmulițe din piele fórte fină carĭ veniaŭ până la glesne și eraŭ cusuțĭ de ciacșirĭ. Inainte de

---

[1]) Zallony, 49: On pense combien cette présomption doit accroître l'ampleur des coiffures; aussi ce n'est point exagérer que de dire qu'ils en aient de telles qui empêchent un boyar d'admettre un ami à côté de lui dans sa voiture.

[2]) Cf. Paul din Alep (II, 111): Toțĭ Româniĭ și toțĭ Cazaciĭ 'șĭ rad capetele, lăsând numaĭ d'asupra frunțiĭ un moțoc care cade pe ochĭ...

BDD-B369-05 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:50 UTC)

a intra în casă, saŭ și jos lângă divan, visitatorul își lăsa papucii și se presenta numaĭ în meși.

La vreme rea, boierul punea sub papucĭ terlicĭ, nisce pantofĭ de postav, saŭ peste papucĭ imeniĭ, pantofĭ de marochin galben; iar când călăria (ca să facă o visită saŭ se ducea la Divan), încălța peste șalvarĭ cizme roșiĭ saŭ galbene de saftian, largĭ și scurte. La locul de destinațiune, feciorul îĭ trăgea cizmele și-i punea o pereche de papucĭ în picióre.

§ 82. Imbrăcămintea cocónelor. — Costumul femeilor nu diferia esențial de al bărbaților. Și ele purtaŭ șalvarĭ, dar maĭ finĭ de catifea saŭ gianfes, un ilic saŭ pieptar mic și o fermenea saŭ camisol de atlaz, peste care îmbrăcaŭ un anteriŭ maĭ lung ca la bărbațĭ și d'asupra feregéua, o mantilă de vară din stofă ușóră; iarna, puneaŭ peste biniș o giubea lungă (numită și ghiordie) cu mânecĭ de zof saŭ și o malotea de cacom, haină fórte scumpă, lungă până la pământ și îmblănită în jurul gâtuluĭ (iacà) și pe marginea dinainte.

Ca și bărbațiĭ, cocónele purtaŭ coafurĭ fórte înalte, garnisite cu fulĭ de diamant, rubin, smaragd. Cele maĭ în vîrstă purtaŭ fes alb și testemel cu bibiluri.

Turbanele, interdise boierilor, damele tinere le obicĭnuiaŭ maĭ înalte și stând drept în jos (iar nu înclinate ca la Turcĭ), așa-numitele sarice. Dar maĭ des ele purtaŭ, ca și Dómna, işlice saŭ căciulă late de samur orĭ jder, în vîrful cărora strălucia surguciul ca un buchet cu cotorul împodobit cu pietre scumpe: acest panaș înalt înconjurat cu diamante orna și işlicul luĭ Vodă, o prerogativă reservată suveranității.

BDD-B369-05 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:50 UTC)

Femeile 'și acoperiaŭ capul cu diferite brobóde, maĭ fine saŭ maĭ gróse după anotimp, marame de borangic și de tulpan și șalurĭ scumpe, avênd totdeodată, în loc de basmale carĭ serviaŭ bărbaților de batiste, gevrele împodobite cu florĭ și brodate cu mĕtase și fir.

In picióre, cocónele, pe lângă papucĭĭ încălțațĭ peste meșĭ, purtaŭ *conduri,* nisce sandale cu tocurĭ înalte, cusute cu fir și încrustate cu sidef.

§ 83. Sulemenirea. — Acest costum cu totul oriental durâ până la 1821, când se făcu o adevĕrată revoluțiune în îmbrăcămintea cocónelor nóstre, carĭ adoptară atuncĭ portul europén, pe când boierĭĭ continuară încă câteva decenĭĭ a obicinuì costumul turcesc.

Contele de Langeron, care descrie acéstă repede transformare a toaletelĭ damelor române după 1821, adaogă într'o notă din 1827: „Il n'y a que le fard auquel elles n'ont voulu jamais renoncer; leur visage est peint de toutes les couleurs".

Dresul feței era o modă eminamente orientală și adînc înrădăcinată în tóte clasele societățiĭ. O dómnă pe atuncĭ nu se credea destul de grațióșă până nu-șĭ supunea figura uneĭ adevĕrate operațiunĭ chimice: ea'șĭ sulemenia fața cu alb și roșu, împodobind'o cu benghiurĭ din plasturĭ negre, îșĭ colora în negru genele și sprîncenele cu gogoșĭ de ristic, îșĭ roșià jumĕtatea unghiilor; iar cocónele cele bălaie 'șĭ vopsiaŭ pĕrul în negru cu un fel de praf numit *cană*, cu care și boierĭĭ 'șĭ căniaŭ barba, ca să arate maĭ viguroșĭ (o apucătură iarășĭ proprie Orientuluĭ). O femee ast-fel dichisită aducea fórte mult cu actrițele din timpul nostru[1]).

---

[1]) Boué II, 197: Aussi comme nos actrices, mainte dame turque,

BDD-B369-05 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:50 UTC)

Cât de rĕspândit era sulimanul, o atestă Sulzer (II, 382), care observă cu óre-care exagerare, că abia s'ar găsi în cele 4 provinciĭ ale Dacieĭ o ţărancă, care să nu se sulemenéscă la epoce anumite, maĭ ales în vremea peţituluĭ, și acésta cu colorĭ din plante pe carĭ însășĭ le prepară. El adaogă că cocónele maĭ în vîrstă covîrșiaŭ în acéstă privinţă pe fetele de rînd și pe femeile cele tinere „căcĭ la ţăranĭ babele nu se sulemenesc, la boierĭ însă din potrivă: domnișóra n'are nevoie de suliman, căcĭ e așa de bine ferită de privirea unuĭ bărbat, în cât nu se duce nicĭ macar la biserică; din contra, mama trecută de 50 îșĭ drege nu numaĭ pieptul, obrajiĭ, sprîncenele și genele, fruntea și tótă faţa până îndărâtul urechilor, ci și noiţele și sfîrcurile ţîţelor, și anume genele și sprîncenele negru, iar restul cu alb și roșu."

Acéstă apucătură este maĭ ales orientală, cu tóte că ea era tot așa de rĕspândită la femeile grece și romane. Grecóicele vechĭ, ca și cele de astăḑĭ, întrebuinţaŭ sulimanul, stubeciul și rumenele, îșĭ înnegriaŭ sprîncenele și-'șĭ coloraŭ unghiile cu roșu... Vopsirea unghiilor cu roșu din sucul frunzelor Lausonieĭ se vede deja pe vechile picturĭ și mumiĭ egiptene.

La noĭ sulemenirea póte fi și astăḑĭ urmărită în tóte clasele societăţiĭ și în deosebĭ persistă ea printre mahalagióice.

---

vue de loin, paraît trop belle, mais en approchant de trop près, le talisman tombe de la manière la plus mortifiante. — Ibid. 193: Une originalité des orientaux, découlant du Coran, c'est de vouloir à toute force, pour paraître forts, avoir tous des cheveux noirs; aussi, vieux comme jeunes, ceux qui ne les ont que d'un châtain trop clair se le teignent de manière qu'il faut y regarder à deux fois avant de croire à la réalité de la couleur des barbes ou des moustaches.

BDD-B369-05 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:50 UTC)
Google

Poesia populară o cunósce și o amintesce la diferite ocasiunĭ.

Despre o țărancă nevastă, balada „Badiul“ (Alexandri, 125):

Bădulésa mea frumósă...
Mergĭ degrabă 'n cea casă:
Pune fața la ghilélă,
Buze moĭ la rumenélă
Și sprîncene la cernélă...
Unghiile la ghilélă.

Despre o țărancă fată mare, într'o colină (Teodorescu, 88):

Iar cutare fată mare
Cu cofița pe spinare
Băga fața la nălbélă,
Buze moĭ la rumenélă,
Sprincenele la negrélă:
Și de horă se gătia,
Și la horă se ducea.

Despre o babă, Moș Ionică în jocul păpușilor (Ibidem, 132):

Cere maĭ cu inimă, babo. cere.
Că 'țĭ trebue ristic pentru sprîncene...
Iți maĭ trebue câte un ban,
Ca să-țĭ cumperĭ suliman:...
Cere, că'țĭ trebue o leiță
Pentru foiță...

Despre o mahalagióică (Marion, 152):

Sâmbăta a sosit. Cumătra Luxița și-a făcut dualeta de la nămiedĭ. E numa murse pe obraz și olmanu 'l stă cât deștul pe față. Și-a făcut părul creț în frunte, care îĭ șade ca un pămătuf zbîrlit și șĭ-a îmbinat sprîncenele cu petiță. A dat pe icĭ pe colo și cu foiță, sciĭ așa ca să bată maĭ bine la ochĭ, nu de alt-ceva.

Despre coconițe (Alexandri, Teatru, 438):

[Chirița... fetelor]: Veniți încócĭ de grabă să vĕ pun puțintel roșu... ia așa; să fițĭ maĭ înbobocite... și ceva benghiurĭ...

Cronicarul Neculce pomenesce deja despre obiceiul sulemenirĭ prin clasa de jos a populațiunĭ moldovene (II, 225): „Dómna luĭ Dumi-

BDD-B369-05 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:50 UTC)

trașcu-Vodă era la Țarigrad, iară el aice își luase o fată a unei rachierițe, de pe Podul Vechiŭ, anume Arhipóie, iar pre fată o chema Anița și era țiitórea luĭ Dumitrașco-Vodă. Și o purta în vedélă între tótă boierimea și o ținea în brațe de o săruta, și o purta în sălbĭ de galbenĭ și cu haine de șahmarand, și cu șlic de sobol și cu multe odóre împodobită; și era tînără și frumósă, și plină de suliman ca o fată de rachieriță. Și o trimetea cu careta domnéscă, cu siimenĭ și cu vornicĭ și cu comișĭ, ḑiua amiaḑă-ḑi mare, pe uliță, la feredeŭ și pe la mânăstirĭ, și pe la viĭ și primblărĭ, și făcea și pre boierĭ de-'șĭ trimeteaŭ giupânesele cu dînsa".

§ 84. Blănuri. — Partea cea maĭ însemnată a costumuluĭ nobil din acel timp era blănurile, carĭ constituiaŭ bogăția garderobeĭ domnescĭ și boierescĭ. Prețurile lor variaŭ după colórea, calitatea și lungimea pĕruluĭ: partea de la picióre se numia „paceà", iar cea de la pântece „nafeà".

Blănurile cele maĭ scumpe eraŭ: cacomul, singépul alb saŭ negru, jderul, vulpea albă și négră, maĭ ales samurul, cea maĭ nobilă dintre tóte, ce se purta obicinuit iarna, pe când cele dintâĭ eraŭ reservate pentru primăvara și tómna.

Vulpea négră de Siberia era cea maĭ scumpă din aceste blănurĭ: era reservată Sultanuluĭ, care o dăruia apoĭ mareluĭ Vizir saŭ altuĭ dignitar înalt în semn de cea maĭ mare favóre saŭ ca recompensă pentru un serviciŭ însemnat. Duca-Vodă șĭ-a scăpat viața prin o blană de vulpe négră „fórte bună și de mare preț" (Amiras III, 103), ce o trimise în dar Sultanuluĭ, „care i-a prea plăcut și a scăpat de mórte".

Samurul era reservat înalților dignitarĭ ca Marele Vizir, Muftiul, Pașiĭ etc. Din samur eraŭ

BDD-B369-05 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:50 UTC)

și calpacele Domnilor și ale marilor boierĭ (Vornic, Comis etc.), așa-numitul „samur-calpac“: „Când Grigorie-Vodă aŭ mers de șĭ-aŭ luat ḑiuă bună de la Vizirul (Amiras III, 156), l'aŭ îmbrăcat cu blană de sobol, care numaĭ Pașiĭ ceĭ cu 3 tuiurĭ iaŭ blana aceea“.

Imbrăcarea cu caftane și cu blane, din partea Domnuluĭ saŭ a unuĭ Pașă, se făcea după regulele unuĭ ceremoniał strict și după o gradațiune fixată [1]).

Ast-fel Gheorgache III, 332: „Iară cu o ḑi maĭ înainte de purcederea Pașeĭ, aflându-se Domnul la Frumósa, după ce l-a chemat Pașa la cafè, șeḑênd și óreșĭ-ce la voróvă, pe urmă l-a îmbrăcat și cu blană de samur și pe Beizadè fratele Domnuluĭ cu cherachè, pe Divan-Efendisi cu cubur cu sîngép, iar pe vel Postelnic l'aŭ îmbrăcat cu cubur cu cacom, cum și pe alțiĭ din boierĭ carĭ aŭ fost orînduițĭ asupra trebilor, încă i-aŭ îmbrăcat, pe alțiĭ cu blane și pe alțiĭ cu benișurĭ, pe fie-care după cum a vrut, mulțămind și Domnul pe Pașa cu cele ce s'aŭ căḑut, și pe cât aŭ fost prin putință“.

Pe fie-care an veniaŭ primăvara neguțătoriĭ cazacliĭ, carĭ aduceaŭ din Rusia scumpele blănurĭ de Mosc. Garderoba boierilor era bine provĕḑută, căcĭ iarna îmbrăcaŭ 2 saŭ 3 blănĭ în acelașĭ timp. Purtarea acestor blănurĭ era maĭ

---

[1]) Cf. d'Ohsson VII, 199 și Hammer XIV, 44: La forme des pelisses d'État avait été réglée avec la même sévérité minutieuse que celle des turbans: la *kapanića* en étoffe d'or ou d'argent et bordée par devant et par derrière de fourrure de zibeline noire, était portée, dans les circonstances extraordinaires, par le Sultan, les princes, le grand Vizir et autres vizirs, comme par exemple les gendres du Sultan; les pelisses d'État des seigneurs de la chambre s'appelaient *erkian kurki*, celles à larges manches étaient nommées *feraḑj*; la pelisse de dessus *(ous tkurk)* était affectée aux grands dignitaires de l'État.

BDD-B369-05 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:50 UTC)

mult o fală [1]) de cât o necesitate, de aceea ele nu lipsiaŭ nicĭ în timpul cald al anuluĭ.

§ 85. Luxul. — O asemenea garderobă putea să conție o întrégă avere: ea se putea ridica la 150000 de francĭ și maĭ bine [2]).

Luxul boierilor din acel timp atrăgea atențiunea monarchilor și a societățiĭ elegante din Occident. Postelnicul Caliarchi, boier moldovén, ajungênd să trăiască la Petersburg sub Alexandru I, Țarul nu putea să-ĭ admire îndeajuns costumul ce purta în tóte ḑilele, așa că de multe orĭ întîlnindu-l la preumblare, îl opria în drum, ca să-ĭ vaḑă de aprópe și să-ĭ numere blănile scumpe ce purta în acea ḑi [3]).

Tot ast-fel îmbrăcămintea elegantă și scumpă a mareluĭ Ban Enăchiță Văcărescu excita admirațiunea Curțiĭ din Viena: „Intr'acéstă séră Prințipul Kaunitz găsi pricină a-mĭ lăuda blanele de samur cu care eram eŭ îmbrăcat, căcĭ obicĭ-

---

[1]) Boué II, 186: C'est une vraie charge de comédie que de voir deshabiller certains musulmans avec leurs 3 ou 4 gilets ou vestes, car souvent un homme très fluet sort enfin de cette masse qui avait l'air de vêtir un colosse.

[2]) Zallony, 50: Le luxe est une de plus chères jouissances des boyards indigènes: leur mise est généralement d'une grande richesse, il existe chez eux des garde-robes qui représentent un capital effectif de 150000 fr., il en est d'autres qui le surpassent.

Cf. d'Ohsson IV, 137: La moindre fourrure de zibeline coûte 1200 ou 1500 livres; une infinité de dames et des seigneurs en ont dont le prix est de 5000 ou de 6000 livres, les plus belles valent 10000, 15000 et 20000 livres, et il n'est pas rare de trouver dans les garde-robes des seigneurs 8, 10 et même 12 de ces fourrures.

Hammer (XIII, 367—370) reproduce prețul blănurilor de la 1700: un spate de samur *(sirt)*, prima calitate, 1000 leĭ vechĭ, a doua calitate 800, a treia calitate 700, a patra 500; apoĭ un spate de samur *(kafa)* 12 bucățĭ de prima calitate 600 leĭ, picióre de samur *(paća)* 120 bucățĭ de prima calitate 120 leĭ, códe de samur *(koiruk)* 120 de bucățĭ 1000 leĭ, apoĭ rîs de Anadol 72 bucățĭ de prima calitate 450 leĭ, vulpe de Rusia *(Moskov nafesi)* 20 bucățĭ 45 leĭ, vulpe de Valachia *(Iflak nafesi)* 21 bucățĭ 18 leĭ, vulpe albă *(karsak nafesi)* 32 bucățĭ 24 leĭ etc.

[3]) Drăghicĭ, *Istoria Moldoveĭ* II, 47.

BDD-B369-05 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:50 UTC)

nuesc Evropeiĭ să arate la aceste o semplicità și la ómeniĭ aceĭ ce-ĭ vĕd întâiŭ, și pe mine la acéstă asamblè mĕ descinsese damele și de brîŭ pentru ca să-mĭ vaḑă șalul . . .“ [1]).

O blană de miel pentru calpacul domnesc costa 150 de fiorinĭ, iar una négră, când calpacul era de samur, costa de 10 orĭ maĭ scump [2]). Surguciul saŭ roseta de diamante la ișlicul luĭ Brâncovénu se evalua 35000—40000 de realĭ [3]). Vasile-Vodă avea, între alte bogățiĭ, și 35 blănĭ de samur, dintre carĭ una făcută pentru sĕrbătórea Pascelor, cusută tótă în aur și împodobită cu pietre scumpe, costa vr'o 35000 de galbenĭ [4]).

Imbrăcămintea unuĭ boier, afară de scule, costa, încă pe la 1820, treĭ până la patru miĭ de francĭ [5]).

Deja Grigorie Ghica-Vodă, îngrijat de acéstă pornire a boierilor către un lux exagerat, a recurs spre a-ĭ pune capĕt la o mĕsură originală, raportată de Enache Kogălnicénu (III, 251) sub anul 1764: „Vĕḑênd Domnul aice în Iașĭ o mândrie la pămîntenĭ, purtând fiesce-care cumașurĭ scumpe și blane, care nu era fiesce-care harnic de agonisire după straiele ce purta. Și sta Domnul de gândia ce agonisită póte ca să le dee, ca să cuprindă cheltuiala lor, și nu putea găsi cu gândul Mărieĭ sale, și cunoscea că se sting cu straiele lor și a femeilor, și sta de se mira ce va face. Socotia ca să dee poroncă să nu pórte fiesce-ce straie; dară iară se lăsa, căcĭ puteaŭ ca să nu ție acea poroncă în samă, și

---

[1]) *Tesaur* II, 289.
[2]) Reicevich, 29.
[3]) Del Chiaro, 102.
[4]) Paul din Alep II, 85.
[5]) Recordon, 82.

BDD-B369-05 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:50 UTC)

apoĭ trebuia să se pedepséscă și să se arăte Domnul rĕŭ către norod.

„Dară socoti Domnul maĭ pe urmă și șĭ-aŭ făcut singur Măria sa un rînd de straie de postav libadè și giubè, și într'o ḑi fără de veste aŭ eșit îmbrăcat cu ele la Divan. Care într'aceiașĭ ḑi, vĕḑênd ómeniĭ Mărieĭ sale, s'aŭ rușinat cu toțiĭ; căcĭ luase și eĭ óre-care învĕțătură de la pămîntenĭ, și așa peste douĕ-treĭ ḑile aŭ început și eĭ fiesce-care a pune libadele de postav și giubele. Aceste vĕḑênd boieriĭ pămîntenĭ, aŭ început și eĭ a-șĭ face; și așa în scurtă vreme s'aŭ rîdicat acea cheltuială nebunéscă a straielor, neḑicênd Domnul niměruĭ nimică; încă mulțămia Domnuluĭ că aŭ făcut una ca acésta, căcĭ mulțĭ rĕmăsese sĕracĭ, ales din ceĭ ce eraŭ însurațĭ“ [1]).

Luxul cocónelor era încă și maĭ mare și consta maĭ ales în giuvaeruri de tot felul: cerceĭ, brățărĭ, ghiordane și paftale de aur saŭ de argint, de mărgăritare și pietre scumpe. Gâtul și urechile eraŭ încărcate cu scumpeturĭ și degetele tóte, chiar și policarul, cu inele de diamant.

O femee nobilă, în costumul eĭ de gală, purta pe corpul eĭ o valóre de 20000 până la 30000 de leĭ vechĭ, spre a nu maĭ vorbi de samurul și de cele-lalte blănĭ scumpe carĭ puteaŭ să coste

---

[1]) Intr'un cas analog, Turcul era maĭ expeditiv. Cf. Hammer XVI, 68: Moustafa III tenait toujours une main ferme à l'exécution des édits qu'il avait rendus contre le luxe des vêtements; il le renouvela vers ce temps (1760) en menaçant de la bastonnade tout homme appartenant aux classes inférieures qui oserait porter des fourrures de lynx ou d'hermine... Le même esprit de minutie presida à l'ordonnance que le Sultan rendit contre le luxe des riches étoffes de Venise qui s'était introduit depuis quelque temps et que les grands dignitaires avaient pris coutume d'offrir en présents à la place de celles fabriquées à Constantinople.



BDD-B369-05 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:50 UTC)

3 până la 4 pungĭ[1]). Preţul cel maĭ mic al unuĭ şal de Iran saŭ Persia era de 2500 francĭ şi o malotea obicĭnuită putea să coste până la 500 de leĭ vechĭ[2]).

§ 86. Stofe. — Stofele aduse din Constantinopele nu eraŭ maĭ puţin scumpe şi variate. Ele eraŭ de mĕtase orĭ catifea, de fir şi de bumbac, sadea saŭ lucrate în aur şi în argint.

Ast-fel: alagea de Halep, de Misir şi de Şam (şamalagea), atlaz de Florenţa, basma şi cit de Tocat, borangic de Brusa, de unde se aduceaŭ asemenea cutniile şi tulpanurile; camohas de Veneţia, ghermesut de Alep, giar de India, harea de Chio, hataià de Florenţa, şaiŭ de Angora saŭ enghiur-şal, şalurile scumpe de Iran şi Caşmir, sandal de Veneţia etc.

Apoĭ stofele scumpe saŭ cumaşurĭ numite agabaniŭ, bogasiŭ, buhur, calemcheriŭ, ciatmă, diba, filaliŭ, giamfes, helaliŭ, lavdan, musul, şahmara, şarvana, selimie, serasir (frenghie), sevaiŭ, taftă, zarpa, zof.

Dionisie Eclesiarchul vorbind de ieftinătatea mărfurilor sub Alex. Ipsilant al Munteniei, în 1775, pomenesce următórele stofe (II, 166): Postavul de Englitera bun era cotu 3 leĭ, saita 7 leĭ cotu, şaiŭ 4 leĭ şi jumĕtate, tropaor 2 leĭ şi jumĕtate, postav maĭ de jos 2 zloţĭ şi un leŭ cotu, şamalagéua de cele bune 10 leĭ saŭ 12, maĭ jos 8 leĭ, ghermesut 1 leŭ cotu, mult 50 parale cotu, nefelele de vulpe perechea 22 leĭ pe

---

[1]) Sulzer II, 378 şi Wolf II, 262.

Cf. d'Ohsson IV, 145: Le luxe est quelquefois si exagéré chez les femmes, qu'elles portent 5 ou 6 bagues à la fois: tous les doigts en sont garnis, même le pouce.

Bandinus, 310: Annulis, torquibus, armillis gemmarum et unionum valore pretiosis nobiliores feminae et virgines utuntur...

[2]) Ca element de comparaţiune se póte utilisa capitolele corespunzĕtóre din opera luĭ Friedländer, *Civilisation et moeurs romaines du règne d'Auguste à la fin des Antonins*. Paris, 1865-1874, livre VIII (vol. III, p. 1-163): le luxe romain.

BDD-B369-05 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:50 UTC)

ales, vulpile era una 1 leŭ şi altele tóte celea eraŭ ieftine.

Iar sub anul 1815 (p. 224) notéză, din contră, enorma lor scumpire: alagéua próstă 12 leĭ, şamalagéua 25 leĭ şi 30 leĭ bucata, postavu tropaor 10 leĭ cotu, şaiŭ 16 leĭ cotu, saita 24, asemenea şi bumbac, astar, ibrişim şi găitanurile, încă şi ghermesuturile, tóte celea s'a suit la preţ întreit şi înşeptit.

E curios că pe când în tótă Turcia nu era o singură manufactură de postav [1]), Grigorie Ghica-Vodă înfiinţase una cu destul succes, cum povestesce En. Kogălnicénu (III, 252): „chirhana, adecă postăvărie... aŭ făcut şi o bală de postav prea frumósă de aŭ trămis'o la Impĕrăţie la Sultanul Mustafa peşcheş, ca să vadă ce odor s'aŭ făcut acestuĭ pămînt".

### Cap. II: Nutrimentul

§ 87. Mâncările.— Nutrimentul acesteĭ societăţĭ sedentare era de o excesivă abundanţă şi varietate, dar confortul tot aşa de primiv ca şi mobilierul.

Mâncările, fórte numeróse şi picante, 15 până la 20 şi (la ziafeturĭ saŭ zevchiurĭ) chiar 30 de felurĭ, se succedaŭ repede, aduse fiind de servitorĭ pe tablale, pe când meseniĭ şedeaŭ turcesce pe divan lângă o mescióră rotundă cu picióre scurte (sofra), saŭ la Curte grupaţĭ în jurul uneĭ mese propriŭ-ḑise. Numaĭ ciorba şi pilaful, cu care începea şi se sfîrşia orĭ-ce masă, se mâncaŭ cu linguri (maĭ ales de lemn), celelalte mâncărĭ se luaŭ cu degetele din castron. Fripturile se aduceaŭ tăiate în feliĭ dispensând

[1]) d'Obsson IV, 228.

BDD-B369-05 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:50 UTC)

ast-fel de cuțite și de furculițe: la Curte, puiul, fiert saŭ fript, era maĭ întâĭ rupt cu vîrful degetelor de către marele Postelnic și apoĭ oferit Domnuluĭ și celorlalțĭ óspețĭ carĭ îl mâncaŭ cu mâinile. Bucatele se aduceaŭ pe talere de porțelan, farfuriĭ, saŭ la Curte și de argint. Domnul saŭ stăpânul caseĭ întingea maĭ întâĭ linguraĭ în compot și apoĭ era urmat de ceilalțĭ meseniĭ.

Când Domnul se punea la masă, meterhanéua executa diferite cântece; sunetul tobelor și trîmbițelor era semnalul pentru aducerea bucatelor.

Masa domnéscă se termina la ora 1 după amiadĭ, odată cu ciubucul și caféua, după care Vodă se da odihneĭ până la ora 5.

Iată câteva notițe istorice relative le ospețele domnescĭ extrase din călătoria archidiaconuluĭ Macarie la Curțile luĭ Vasile Lupu și Mateiŭ-Basarab.

Despre luxul și belșugul meselor domnescĭ (II, 70): Banchetul fu sumptuos și servit cu o așa abundanță, în cât vinul și mâncările ar fi ajuns pentru a sătura o mie de ómenĭ, ceea ce se întîmplă la tóte mesele urmate după publica asistare a Beiuluĭ la o liturghie.

Despre un banchet dat la palatul luĭ Vasile-Lupu (II, 71): Când se aduceaŭ bucatele de la cuhnie, băteaŭ tobe, sunaŭ fluere și trîmbițe, și bucuria festivă era fórte mare. Banchetul și musica turcéscă nu încetară până séra, când ne am întors acasă...

Despre altul dat în Tîrgoviște la Curtea luĭ Mateiŭ-Basarab (II, 90): De câte orĭ se aducea un serviciŭ cu bucate de la cuhnie în refectoriŭ, băteaŭ tobele, sunaŭ trîmbițele și se auḍia ascuțitul țipĕt al fluerelor. De câte orĭ bea Beiul, sunaŭ iarăși trîmbițele și se descărcaŭ treĭ tunurĭ, de se cutremura chiar pămîntul[1]).

---

[1]) Cf. Cantemir, *Moldova*, 95: Parata esse fercula tubarum tympanorumque strepitus indicat.

BDD-B369-05 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:50 UTC)

După ciorba (precedată mai ales la dejun de mezeluri, icre saŭ sardele) veniaŭ tocanele fórte gustóse și cari formaŭ accesoriile ori-căruĭ prânz: bucățele de carne fierte în untură și drese cu piper saŭ căței de usturoiŭ (tocana din carne de óie se numia capama, iar cea cu măcriș și mirodenii musaca).

Dintre legume se obicinuiaŭ mai ales pătlăgelele vinete și bamele, pe lângă fasolea și varza cari formézā până astădi temeiul bucătăriei orientale. După friptura de pasere, de miel saŭ de berbece, se aduceaŭ cocolóșe de carne numite sarmale saŭ chiftele (după cum eraŭ saŭ nu înfășate în foĭ de viță), urmate de compoturi, mai ales de vișine.

Feluritele plăcinte, în deosebi cele înfoiate și gătite cu miere (baclava) saŭ cu brânză (ciurechiŭ), eraŭ aduse în sahane saŭ sinii și purtate de slugi pe tablale. In special prăjiturile, între cari primul loc îl ocupa halvaua, celebră în bucătăria orientală cu ingrediente, colori (albă, cenușie, negriciósă și roșie) și forme variate.

Ori-ce masă se încheia cu pilaful, care era nelipsit și revenia în tóte ḑilele (ca macarónele la Italieni și pudingul la Englezi), cu iaurt și cu póme, mai ales struguri, smochine și pepeni.

Ordinea mâncărilor, gătite de bucătari greci saŭ țigani, era cea următóre: supă, tocană, friptură, legume, compot și pilaf.

La Curte și la boieri (ca abluțiunea religiósă la Turci) se obicinuia, înainte și după masă, a se da mosafirilor de spălat mâinile: o slugă ținându-le lighianul, basin de argint saŭ de cositor, și alta turnându-le din ibric, vas de același metal, după care se ștergea cu peșchirul saŭ năframa. Slugile domnești cari purtaŭ grijă de aceste ser-

BDD-B369-05 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:50 UTC)

viciĭ, se numiaŭ mataragiŭ, ibrictar și peșchirigiŭ.

§ 88. Bĕuturile.— Dintre bĕuturĭ, afară de vin și de rachiŭ (maĭ ales cel dres cu anason saŭ pe cursă), boieriĭ obicĭnuiaŭ în timpul veriĭ șerbet, un fel de limonadă cu diferite esențe și mirodeniĭ. La Curte era un slujbaș special, șerbegiul, care prepara odată cu șerbetul diferite compoturĭ și dulcețurĭ (cele de póme se numiaŭ peltea, iar cele de chitră tetrea).

Poporul de jos bea iarna salep, vegetal rĕșinos fiert cu miere saŭ apă, apoĭ buzá, un fel de de bragă și în fine balbaș saŭ mied.

Dar bĕutura cea maĭ obicĭnuită pentru tóte clasele, sexele și vîrstele, era caféua, deliciul Orientuluĭ întreg, care se bea diminéța, după masă și de ḑece orĭ în timpul ḑileĭ; dar fără zahăr (înlocuit la visite cu dulcéța). Ea se oferia fierbinte, în ceșculețe de porțelan saŭ filigene puse, ca să nu-șĭ arḑă degetele, în alte cescĭ numite zarfurĭ, micĭ suporturĭ de aramă saŭ de argint și lucrate une-orĭ în filigran (cele destinate luĭ Vodă eraŭ împodobite cu diamante).

Caféua era încă necunoscută în Moldova la începutul sec. XVI și cronicarul Neculce ne a transmis în acéstă privință o anecdotă fórte picantă: „După ce aŭ luat Bogdan-Vodă Domnia, aŭ și trimis pre Tăutul Logofĕtul sol la Turcĭ. Când aŭ închinat țara la Turcĭ, așa vorbesc ómeniĭ, că l'aŭ pus Vezirul de aŭ șeḑut înaintea Vezirulŭĭ pre măcat. Și n'aŭ fost avênd mestĭ la nădragĭ, că trăgêndu-ĭ ciobotele numaĭ cu colțuniĭ aŭ fost încălțat. Și dându-ĭ cafè, nu scia cum o va bea; și aŭ început a închinare să trăiască Impĕratul și Vezirul; și închinând, aŭ sorbit felegénul ca altă bĕutură“.

BDD-B369-05 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:50 UTC)

In epoca fanariotă, un slujbaș atașat Domnuluĭ, și numit Vel-Cafegiŭ saŭ Cafegi-baș̦a, primia ca venit o dare anuală de la fie-care cafenea saŭ tahmis, local unde se măcina și se ardea caféua.

### Cap. III: Sociabilitatea

§ 89. Fumatul. — Inseparabil de caféua era ciubucul saŭ luléua turcéscă compusă dintr'o ț̦évă lungă de 7—8 picióre, din lemn de cea maĭ bună calitate (antep, iasomie, nuc, trandafir), și terminată la gură cu o imamea, acoperită cu o giuvanea și păstrată în calîfurĭ; imaméua era o bucăț̦ică de chihlibar saŭ de mărgén, substanț̦e de carĭ nu se prinde murdăria.

Maĭ complicat era ciubucul persienesc saŭ narghiléua: un borcan de sticlă ca o pară cu fundul lat umplut două treimĭ cu apă și comunicând cu un borcănaș de tutun, iar în partea-ĭ gólă cu o lulea elastică de piele în serpentină (numită „marpiciŭ"), avênd o gură de chihlibar. La fie-care aspirați̦iune, fumul se cobora în partea gólă a borcanuluĭ și prin apă se întorcea apoĭ până la gură, provocând o clocotire a licidului.

De aci expresiunea consacrată „a bea tutun", care din turcesce a trecut asemenea în limba neo-gréc̆ă și în cea albaneză.

Tutunul, originar din Equator, s'a întrodus în Turcia la înc̆eputul sec. XVII (1605) și de la Turcĭ trecu la Persanĭ, cum arată întrebuințarea narghilelĭĭ (descrisă deja în 1633 de Olearius care o vĕ̦duse în Persia). Marea rĕspândire a planteĭ printre popórele asiatice, sprijinită de pornirea

BDD-B369-05 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:50 UTC)

lor pentru substanțele narcotice, e posterióră descopeririĭ Americeĭ[1]).

Tutunul se purta în săculețe de mătase numite chisele și se vindea în pachete saŭ boccele[2]).

Ciubucul a jucat un rol însemnat în societatea din acel timp. Nu numaĭ Curtea, ci și fiecare casă boierésc㠠avea câte un ciubucciŭ (la Curte și un narghelegiŭ), care purta grijă de curățenia ciubucelor și le presenta mosafirilor: fie-care salon conținea un mare numĕr dispuse în mod vertical într'un dulap de sticlă cu tăblițe crestate.

La visite, se oferia întâĭ ciubucul, apoĭ dulcéța (presentată în chisele și conservată în gavanóse) și caféua: ciubucul și caféua (ambele cu caimac) constituind atunciĭ fondul politeței și ospitalităților.

Așeḍațĭ pe divan, stăpânul caseĭ și óspețiĭ sĕĭ îșĭ făceaŭ tabietul adică fie-care dintr'înșiĭ, în atitudinea comodă a orientaluluĭ, se îmbĕta cu fumul parfumat al narghileleĭ și 'șĭ sorbia picătură cu picătură filigénul de cafea: un fel de far-niente particular orientaluluĭ, starea de beatitudine a osmanliuluĭ, când corpul părea că-șĭ pierduse mobilitatea-ĭ și când viața însășĭ se trăda numaĭ prin sorbire, la intervale egale, a fumuluĭ din ciubuc. După masă, cu imaméua de chihlibar în gură, adormiaŭ cu toțiĭ pe divan „ca prunciĭ cu sfîrcul tîțeĭ".

Acéstă îmbĕtare a mințiĭ, într'un grad și maĭ

---

[1]) Numele chinez, japonez, indian, persan etc. al Nicoțianeĭ reproduc cu puține modificărĭ numele americane *petum* și *tabak* (ar. duhan însemnéză la adică „fum"). De Candolle, *L'origine des plantes cultivées*, p. 114 și urm.

[2]) Până astăḍĭ s'aŭ conservat uniĭ terminĭ privitorĭ la fabricarea tutunuluĭ: lucrătorul care îl taie mĕrunt se numesce „căigiŭ", mașina de care se servă „havan", sucitura din foĭ de tutun „ciulea" etc.

BDD-B369-05 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:50 UTC)

înalt, se obținea prin unele electuare familiare Orientuluĭ, în primul rînd cu afionul saŭ opiul, pentru care musulmanĭ aŭ o mare pasiune și care se bea spre a provoca pretinse sensațiunĭ voluptóse și visiunĭ nălucitóre [1]).

Turcul numesce vinul, caféua, afionul și tutunul „cele 4 colóne ale cortuluĭ voluptățiĭ“ : sorbind primele douĕ, el cade într'un fel de reverie deliciósă, așa-dișul *chef* saŭ stare de quietism oriental, în opositiune ca starea posomorîtă și mâniósă a tiriachiuluĭ, a bĕutoruluĭ pasionat de vin și de afion, căruia revenia buna dispositiune odată cu primele filigene de cafea.

§ 90. Parfumurile. — La acestea se adaogă parfumurile și mirodeniile atât de prețuite în Orient: moscul, chihlibarul, apa de trandafir ce se turna pe mâinile mesenilor după fie-care fel de bucate; dar maĭ ales odagaciul, parfumul oriental prin excelență: lemn închis cu fire gălbuĭ și îmbibat de rĕșină și de elemente oleióse, cu care se parfumaŭ filigenele și lulelele ciubucelor, dându-le un miros aromatic fórte plăcut și pătrunzĕtor, asemenea și barba. La plecare, servitorul (care la Curte purta numele special de buhurdangiŭ) presenta mosafirilor buhurdanul saŭ cățuia din care se exala fumul de odagaciŭ și acéstă aducere de parfumurĭ era un semn de congediŭ [2]).

---

[1]) Cf. Hammer XVI, 64—65: Les teriaki ou mangeurs d'opium... des hommes pâles, amaigris, à la marche indécise et chancelante, au cou roide, aux yeux éteints... les plus robustes avalent, avec un verre d'eau fraiche, quatre pilules de la grosseur d'une olive. En moins d'une heure ils subissent l'influence de l'opium et sont en proie à une sorte d'ivresse, ou, pour mieux dire, d'extase qui persuade à chacun que les désirs les plus extravagants de son imagination se sont réalisés...

[2]) Cantemir, *Moldova*, 54: Haec posteaquam secundum solennem ordinem disposita esse kiehaja resciverit, suffitum adferri; et principem suffumigare jubet, quod apud Turcas discessus et valedictionis signum est.

BDD-B369-05 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:50 UTC)

§ 91. Visite și distracțiuni. — Visitele și sindrofiile erau aprópe unicele distracțiuni în monotonia acelui traiu. Boierul, venit în visită călare, era descălțat de o slugă, care îi înlocuia cizmele roșii de drum cu pantofi galbeni. Când intra în salon, toți se ridicau în picióre și rămâneau astfel până ce se așeḑau pe divan, înnaintea căruia visitatorul își lăsase papucii în rîndul celorlalți. Imediat slugile aduceau mosafirului dulcéță într'o farfurióră de argint ciselat și apă într'un bocal, după care veniau ciubucul și caféua.

Același lucru se repeta în haremul cocónelor cari, în timpul conversațiunii, se jucau într'una cu nisce mětănii scumpe [1]).

Coranul interḑice ori-ce fel de jocuri, în special cele de hasard: „cel ce jócă în șah și în dame e tot atât de necurat ca cel ce 'și móie mâinile în sânge de porc". Dar asemenea interḑiceri arbitrare n'au fost nici odată riguros observate de musulmani, la cari jocurile în șah (șatrange) și în trictrac (tavle saŭ șeș-beș) precum și în zari (cu terminii speciali dubara și epiec), au fost destul de răspândite în orașe [2]) și de la ei au trecut și la noi, odată cu diferitele varietăți ale jocului în cărți (ca ghiordum, otuzbir) și cu terminologia lor specială: berlic, coz, fursant, mertepea, rutea...

---

[1]) Prințul de Ligne în 1788: Les boyardes ont sans cesse à la main, ainsi que les sultanes, une espèce de chapelet de diamants, de perles, du corail, de lapis-lazuli, d'agathe ou d'un bois de rose rare qui leur sert de maintien, comme l'éventail chez nos femmes.

[2]) D'Ohsson IV, 399: Les Turcs ne connaissent ni le jeu d'exercices ni celui des cartes, plusieurs cependant jouent aux échecs...

Boué II, 144: On joue dans les villes aux dés *(zar)*, aux échecs *(chatrandj)*, au trictrac *(tavli)*; divers jeux de cartes comme le taroc, le jeu de préference, et des jeux de hasard, tel que le trente-un *(otouz bir)*...

BDD-B369-05 © 1900 Editura Librăriei Socec & Co.
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-24 19:02:50 UTC)